

EMLÉKKAVICSONK GREGOR JÓZSEF SÍRJÁRA

Gregor József (1940–2006) sírhelye a szegedi Belvárosi temetőben

Most, amikor ezt a kis visszaemlékezést érlelgettem magamban, a felejthetetlen Gregor Józseffel – Jóskaival – kapcsolatos emlékeim előhívásához segítségül hívtam a YouTube gazdag Gregor-kincsestárát is. Ebben az egyik drágakő az a néhány felvétel, amely a „Hegedűs a háztetőn” zsidó tejesembere, Tevje szerepében szólítja vissza közénk Őt. Emlékezetesek többek között azok a pillanatok, amikor a szegény anatevkai családapa a *hagyományok* fontosságáról énekel.

[Fiddler on the Roof Hegedűs a háztetőn Gregor Törőcsik \(10:57\)](#)

[Hajnal, alkony Hegedűs a háztetőn Fiddler on the Roof József Gregor Szeged 2005 \(10:13\)](#)

S ez adta mostani írásom címét. Jóska katolikus volt ugyan, de a legnagyobb szeretettel és készséggel lépett fel a különböző felekezetek jótekonysági rendezvényein, továbbá olyan alkat volt, aki – Pál apostol gyönyörű szavaival – „mindeneknek mindenné lett, hogy minden módon megtartsa némelyeket.” Így bizonyára megértené és elfogadná, hogy ezeket a sorokat nem sírjára helyezett virágoknak, hanem emlékkavicsoknak nevezem, hiszen valamikor a hívő Tevjék sírjaira ezt vészték: T.N.C.B. (V.) H. – összeolvasva: tanc'vá, ennek feloldása pedig: t'hi nafsó crurá bicror hahajim,

azaz: „legyen lelke bekötve az élők bugyrába!” A kifejezés magyarázata: a keleti pásztorok mindig annyi kavicsot őriztek *az élők bugyrában*, ahány jószágból állt a nyáj. Ez volt az ősi számadáskönyvük. Így tudtak elszámolni az állatokkal. A kifejezés előfordul Dávid bibliai történetében is: „Legyen az én uram lelke bekötve az élők bugyrába, vagyis sokáig éljen (Sámuel I. könyve, 25-29.)” Aki így gyászol, aki kavicsokat helyez el egy szeretett barát, családtag sírján, az nem fogadja el véglegesnek a gyászt, a búcsúzást; minden kövecskével *visszaköti egy kicsit* a sírban nyugvót az élők világába. Ezt kísérlem meg most én is.

Ismeretségünk első lépcsőfoka még az egyoldalúság jegyében telt: 1970-75 között, amikor a József Attila Tudományegyetem hallgatója voltam, szülővárosom, Pécs és a Mecsek után sóvárgó napjaimat gyakran megédesítette egy-egy Vaszy Viktor-vezényelte szegedi operaelőadás. Emlékszem, neki köszönhettem többek között azt az élményt, hogy még *Ozmin is lehet szeretni!* Azt az Ozmint, akitől gyerekkori, otthoni operalátogatásaim idején valósággal rettegettem, a gonoszság megtestesítőjének éreztem, a *Szöktetés a szerájból* legvisszataszítóbb szereplőjének. Gregor József képes volt a lehetetlenre: a tömény rosszindulat álcája mögül elővillantotta a behemót török sebezhetőségét és szeretetvágyát.

GREGOR JÓZSEF - GULYÁS DÉNES Mozart: Szöktetés a szerájból (5:59)

Ozmin's aria JÓZSEF GREGOR Ha! Will ich triumphieren (sung in Hungarian)
(4:02)

TV Zenés Színháza. Rendezte: Szinetetár Miklós (1980)

Második és harmadik Gregor élményem két párbeszéd, egy telefonos és egy „élő adás”. Nagyjából 1991 táján történt. Ekkoriban, s még elég sokáig, gyakran vállaltam a Magyar Rádióban „Éjfél-től hajnalig”-szerepléseket; ezek nagyon kedvelt, háromórás, *betelefonálás* élő adások voltak, többek között Ungváry Ildivel, Liptay Katival, Kőszegi Gáborral, Novotny Zolival, mint kérdezővel...Ezen a bizonyos éjszakán, már jó egy órával éjfél után, karácsonyfa módjára felragyogott a hívásokat fogadó rádiós kolléga arca. Amint átnyújtotta a kagylót, csak annyit suttogott: „Meg fogsz lepődni, ki keres...” – És a vonalban megzendült a jól ismert, nagyon szeretett hang: „De jó , hogy elértelek, kislány, itt ülök egy csehóban és hallgatlak, hallgatlak...Figyelj, most itt vagyok Pesten, se Szeged , se Gárdony, én már holnap délelőtt meg akarok ismerkedni veled.”

Így is történt, másnap délelőtt tizenegy tájban, az éjszakázástól fáradtan Pesterzsébetről bevágtattam egy belvárosi presszóba, ahol Jóska már ott várt, szépséges Bernadett lányával. A telefonos barátság ezek után rakéta sebességgel elmélyült, Jóska sokat meséltetett, különösen egy szopránénekesnő ösömről, a bécsi Staatsoperben éneklő Ludwig Vilmárról, s gyönyörű hangú sebészorvos-énekes nagybátyámról, dr. Nemerey Péterről, aki az egyik Gregor-kedvenc, az *Anyegin* parádés Lenszkij-áriájával nyert egy énekversenyt, az ötvenes években...Jóskát pedig az Anyegin Gremin hercegeként az első meghallgatáson, énekét félbeszakítva, még kihajították az Operából. Egyszóval, jó másfél órát beszélgettünk, természetesen Szegedről is, aztán telefonszámot cseréltünk, mert Gregor csak annyit mondott nagy titokzatosan, hogy van valami terve velem kapcsolatban!

És az újabb, sajnos, utolsó személyes találkozás már ehhez a megvalósult tervhez

kötődött. Ennek lényege az volt, hogy ugyanannak az évnek a kora nyarán, a mostanihoz hasonló hőségben az a megtiszteltetés ért, hogy kedves felkérése nyomán Jóska szereplő, vagyis inkább szolgálattévő társa lehettem egy jótékonyági hangversenyen, a gárdonyi református templomban. Sőt, a koncertről másfél órás Tv-felvétel is készült, akkori lakóhelyem házi televíziója, a TV20 számára, amelynek vezetője akkoriban egy gyönyörű hangú, sokat szinkronizáló, de színpadon méltatlanul ritkán látható színész, Lázár Sanyi volt. Az ő jóvoltából akkoriban már évek óta hétről-hétre gazdája lehettem a „Könyvtölcser” című rövid ajánló műsornak, s néhány hosszabb adásnak is. Sanyi, amiikor meghallotta, hogy kivel fogok együtt szerepelni, hét végével – épp szombatra esett a rendezvény – és kánikulával mit sem törődve, egy szál

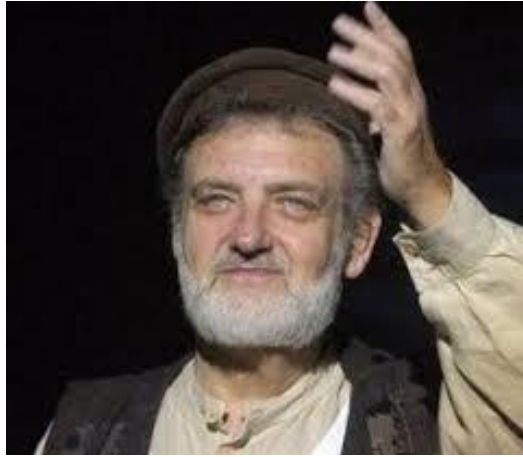
kamerával és operatőrrel bepakolt engem viharvert kis mikrobuszába és irány Gárdony!

A kellemesen hűs parókián Jóska és életének társa és védőangyala, felesége, dr. Takács Mária orvosnő – Marika – már vártak bennünket. Soha nem felejttem el, hogy az akkor már javában világhírű művész milyen szeretettel és örömmel ismerte fel Lázár Sanyiban az egyik legszebb hangú magyar színészt. A templomban – mondanom sem kellene – egy gombostűt sem lehetett leejteni, annyian voltak, annyian hagyták abba a strandolást. No, egy percig sem az én kedvemért, hanem nyilvánvalóan azért, hogy azt a nagy énekest hallhassák, aki akkoriban már Gárdonyt vallotta második otthonának, s aki a Velencei tó körüli települések templomaiban, kultúrházaiban, iskoláiban is olyan tűzzel és lelkesedéssel lépett fel – mint a világ bármelyik híres operaházában. S engem sem úgy kezelt, velem sem úgy bánt, ahogyan a popsztárok szoktak szegény „előzenekaraikkal”, hanem teljesen egyenrangú művésztársként, noha akkoriban még csak 4 vékonyka verseskötet szerzője voltam, legfeljebb öté...Igaz, a közönséget az általa kínált magasrendű zenei élmény mellett kiválóan szórakoztatta az ő dús basszushangja mellett az én létező legvékonykább, gyerekhangú szopránom...Mintha egy bömbölő vihar és egy szellőcske „beszélgetett” volna...A korántsem jó minőségű TV-filmnek azután nagy sikere volt Pesterzsébeten, az emberek mindenütt megszólítottak, az utcán, a boltban, a patikában, s emlegették a számukra legkedvesebb pillanatokat.

A felvételtől elég kezdetleges video-változatot sikerült csak készítenünk, ezt azonban hiába keresem, a minden jó ügyet pártoló Lázár Sanyi is meghalt, egy tragikus motorbalesetben, így, legnagyobb bánatomra, nehéz és szomorú napokban nem tudom elővenni, hogy egy kis örömet és erőt merítsek belőle. De annak a nyári, templomi estének az emlékéből mindmáig – igen. A halála előtti évtizedben személyesen már nem találkoztam Gregor Jóskával, de telefonon beszéltünk olykor. S őszinte örömmel fogadta, ha egy-egy zenei tárgyú versemet legalább így, távbeszélgetős üzemmódban, elmondtam neki. Azóta is, ha egy-egy ilyen írásom megszületik, mindig úgy érzem, ismét csak Vele volna jó megosztani a zenét a költészettel összekapcsoló sorokat.

Azóta is töprengek azon, hogy természetének kendőzetlensége, sokak szerint olykori nyersesége ellenére miért szerették annyian Őt. Ritka szépségű hangján túl nyilván azért, mert teljes *intrikamentességgel*, mások tehetségének feltétel és irigység nélküli elismerésével élt meg egy olyan pályát, amelynek angyali szférái mellett általában pokoli körei is vannak. Olyan körök, olyan emberi csapdák, amelyektől ő egész életében távol tartotta magát. *Ezért is méltó*

arra, hogy lelke be legyen kötve az élők bugyrába, a másik fordítás szerint: az élők kötelékébe. Mert tehetséggel és emberséggel végigszolgált évtizedeket élt meg, értünk és mindvégig velünk! Nem kiválva, hanem elvegyülve! Világhírűként is egy anatevkai tejesember természetességével!

Az anatevkai tejesember szerepében (2005)
(delmagyar.hu)